DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.7(180).21
УДК 796.015:796.332-05

Мамітько А.В.
викладач спеціальної кафедри №2 інституту спеціального зв'язку та захисту інформації Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського", м. Київ
orcid.org/0009-0007-3528-3118
Хадико О.О.
викладач спеціальної кафедри №2 інституту спеціального зв'язку та захисту інформації Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського", м. Київ
orcid.org/0009-0008-7717-1680

ТЕХНІКО-ТАКТИЧНА ПІДГОТОВКА ЯК ОСНОВНИЙ ФАКТОР СТАНОВЛЕННЯ СПОРТИВНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ФУТБОЛІСТІВ РІЗНОГО ВІКУ

Мамітько А.В., Хадико О.О. Техніко-тактична підготовка як основний фактор становлення спортивної майстерності футболістів різного віку. У даній статті проаналізовано сучасні підходи до розв'язання проблем техніко-тактичної підготовки юних футболістів.

Ефективність навчально-тренувального процесу часто пов'язана із застосуванням адекватних кроків в організації та проведенні навчально-тренувальних занять з урахуванням вікових особливостей юних футболістів.

У ході дослідження велику увагу приділено питанням поєднання таких параметрів, як розміри футбольного майданчика для ігор, вік юних футболістів, кількісний склад футболістів під час гри, тактичне розташування гравців на футбольному майданчику та їхні функції. Урахування названих параметрів у процесі техніко-тактичної підготовки юних футболістів створює належні передумови для гармонійного розвитку гравця у різних аспектах його індивідуальної підготовленості та сприяє вихованню кваліфікованих футболістів різних ігрових амплуа.

Найбільш характерною особливістю розвитку сучасного футболу, зокрема і юнацького, є збільшення інтенсивності гри, у якій проявляються індивідуальна, групова, командна техніко-тактична майстерність і висока фізична підготовленість гравців. Команди для досягнення перемоги повинні мати у своєму складі гравців, які вміють грати «швидко» та ухвалити рішення в складних ситуаціях, що постійно змінюються в умовах дефіциту простору та часу, а також які раціонально володіють технікою в поєднані з

тактичними діями та високою швидкістю пересування.

Ключові слова: *техніко-тактична підготовленість, футбол, футболісти, навчально-тренувальний процес, змагальна діяльність.*

Mamytko A.V., Hadyko O.O. Technical and tactical training as the main factor in the formation of sportsmanship of football players of different ages*. This article analyzes modern approaches to solving the problems of technical and tactical training of young football players. The effectiveness of the educational and training process is often associated with the use of adequate steps in the organization and conduct of educational and training sessions taking into account the age characteristics of young football players. In the course of the study, much attention was paid to the issues of combining such parameters as the size of the football field for games, the age of young football players, the quantitative composition of football players during the game, the tactical location of players on the football field and their functions. Taking into account the mentioned parameters in the process of technical and tactical training of young football players creates the necessary prerequisites for the harmonious development of the player in various aspects of his individual preparation and contributes to the education of qualified football players of various playing roles. The most characteristic feature of the development of modern football, in particular youth football, is the increase in the intensity of the game, in which individual, group, team technical and tactical skill and high physical fitness of the players are manifested. In order to win, teams must have players who know how to play "quickly" and make decisions in difficult situations that are constantly changing in conditions of scarcity of space and time, as well as who rationally possess technique in combination with tactical actions and high speed of movement.*

Keywords: *technical and tactical preparedness, football, football players, educational and training process, competitive activity.*

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фахівці футболу [1; 3; 4] відзначають, що існує певне відставання спортсменів-футболістів пострадянських республік від кращих зарубіжних в техніці володіння м'ячем, яке відмічається вже на початкових етапах підготовки. При цьому окремими компонентами відставання, зокрема, є нездатність ефективно виконувати технічні дії, пов'язані з обробкою м'яча на швидкості, а також контроль над ним в ускладнених умовах рішення тактичних задач під час гри. Підтвердженням цьому дуже часто є невміння обіграти суперника в ситуації «один проти одного», що виступає як умова підвищення інтенсивності гри при єдиноборстві, що посилилося, за м'яч. Все це давно виступає як обов'язкова вимога в таких спортивних іграх, як, наприклад, хокей, гандбол, баскетбол, волейбол.

Інакше кажучи, рухова активність багатьох вітчизняних спортсменів знаходиться на оптимальному рівні підготовленості при неадекватній виконавчій майстерності наших футболістів [7].

Відомо, що техніко-тактична майстерність характеризується незначним обсягом та різнобічністю технічних прийомів, якими володіє футболіст, а також вмінням ефективно застосовувати ці прийоми в поєднанні з тактичними діями в умовах гри. Техніка футболу становить собою сукупність великої групи прийомів та способів володіння м'ячем, тому вивчення її перетворюється на складний і тривалий процес [2, 3].

Управління підготовкою спортсменів значною мірою зумовлено якістю та своєчасною корекцією змісту та спрямованості навчально-тренувального процесу на основі об'єктивного контролю їх підготовленості. Підвищення рівня майстерності вітчизняних футболістів невід'ємно пов'язане з поліпшенням якості підготовки резерву. Ефективне управління підготовкою юних футболістів неможливе без обліку показників змагальної діяльності.

У науковій і методичній літературі підготовка футболістів різного віку переважно стосується проблем початкового навчання техніки гри або фізичної підготовки. Проте комплексний розвиток техніко-тактичних умінь у юних футболістів різного віку та ігрового амплуа висвітлено недостатньо [1; 2; 3; 6].

Деякі фахівці причиною цього бачать в недостатньо високій ефективності побудову процесу навчання і тренування в існуючих нині дитячо-юнацьких спортивних школах [2; 5]. Інші – в прорахунках застосування методики технічної підготовки, а також відсутності у певної частини тренерів творчого ставлення до роботи з дітьми і юнаками [1; 3]. Треті вважають, що обмежені можливості наших футболістів в реалізації техніко-тактичних дій – це результат багаторічного обґрунтування наявного в ньому пріоритету атлетизму при підготовці спортивного резерву.

В той же час, на думку багатьох фахівців у області футболу, основу спортивної майстерності сучасного футболіста визначає його технічна підготовленість, рівень якої багато в чому грає значну роль в підвищенні результативності гри [2; 4].

Деякі автори підкреслюють і той момент, що боротьба між нападом і захистом в сучасному футболі може бути вирішена на користь першого лише за допомогою філігранно вигостреної техніки виконання ігрових прийомів, основу якої складають хитрощі, дріблінг (ведення) і приховані передачі [1, 4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Удосконалення техніко-тактичної підготовки юних футболістів на сучасному етапі вимагає впровадження в практику нових, науково обґрунтованих підходів до побудови тренувального процесу, починаючи з початкових етапів багаторічної підготовки.

Сучасні дослідження в галузі дитячо-юнацького футболу привертають увагу вчених до проблем, пов'язаних з пошуком ефективних і методично обґрунтованих підходів до розв'язання питань з удосконалення різних видів підготовки спортсменів, зокрема техніко-тактичної [3; 7].

Процес підготовки юних футболістів охоплює значний часовий проміжок, тривалістю у декілька років, і цей період позначений значними фізіологічними змінами в організмі спортсменів, пов'язаними з ростом і розвитком. Реальна підготовка юного спортсмена, на думку багатьох авторів, неможлива без урахування закономірностей організму, що розвивається. Розробленню концепції вікової динаміки фізичних якостей у теорії дитячо-юнацького спорту приділено багато уваги [2; 6; 7].

Технічні навички, які повинен демонструвати спортсмен в грі, складаються з простих і доцільних рухових дій, виконаних футболістом на високій швидкості. Деякі технічні прийоми, на думку багатьох авторів, стали застосовуватися в грі дуже рідко. В першу чергу, це стосується повних зупинок м'яча, бо в сучасній раціональній грі все більше переходять до переведення м'яча на хід без зупинки. А з іншого боку, деякі технічні прийоми знову набули велике значення для підвищення ефективності гри. Насамперед, йдеться про хитрощі, обведення, приховану передачу [2; 4].

На думку багатьох авторів, техніко-тактична підготовка в спортивних іграх не може бути випадковою сукупністю, залежною від застосування різних тренувальних засобів. На наш погляд, у футболі, як і у будь-якому вигляді спортивних ігор, важливо вибрати ті з них, які мають необхідну позитивну дію на успішне оволодіння технікою і тактикою гри на кожному з етапів багаторічної підготовки [1; 5].

У теперішній час автори досить детально розробили модельні характеристики фізичної підготовленості юних футболістів, які найшли своє відображення в навчальних програмах для дитячо-юнацьких спортивних шкіл.

Науковці звернули увагу на важливу проблему психологічних якостей, характерних для різних вікових груп юних футболістів, а також вказують на необхідність обліку рівня виконання техніко-тактичних дій. Дослідження показують, що різні ігрові амплуа вимагають від футболістів виконання різнобічних функцій, вирішення конкретних завдань на футбольному полі і певним чином впливають на структуру змагальної діяльності команди. Гравці, які виконують різні ігрові функції, повинні володіти високим рівнем майстерності при виконанні техніко-тактичних дій для ефективного здійснення покладених на них обов'язків [3; 6].

Тому техніко-тактична підготовка має сенс бути представленою як логічний ланцюжок багаторічного процесу, кожна ланка якого повинна містити свої конкретні цілі, завдання і засоби реалізації на кожному етапі підготовки. Ось чому вже відмічене вище відставання в якості і кількості засвоєння ігрових прийомів на етапі початкового навчання негативно впливає на подальшу підготовку футболістів.

Мета дослідження – проаналізувати особливості техніко-тактичної підготовки футболістів як фактору становлення спортивної майстерності.

Методи дослідження: аналіз і узагальнення наукової та методичної літератури, теоретичні порівняння.

Одна з основних умов високої ефективності системи підготовки спортсменів полягає у чіткому дотриманні вимог щодо вікових та індивідуальних анатомо-фізіологічних особливостей організму. Це дає змогу правильно вирішувати проблеми спортивного відбору, вибору засобів та методів тренування, дозування тренувальних і змагальних навантажень, прогнозування можливих досягнень [2; 6].

Кожен віковий період має, як правило, характерні особливості процесу побудови та функціонування окремих систем організму, які переживають певні зміни у процесі спортивної діяльності. Ріст і розвиток організму людини

відбуваються нерівномірно. Кожен віковий етап є своєрідним періодом, який характеризується морфологічними та функціональними змінами [2; 3; 5].

Виклад основного матеріалу дослідження.

Як відомо, техніко-тактична майстерність характеризується об'ємом і різносторонністю технічних прийомів, якими володіє футболіст на кожному етапі навчання, а також умінням ефективно застосовувати ці прийоми в умовах гри. Оскільки техніка футболу є певним чином систематизованою сукупністю великої групи прийомів і способів поводження гравця з м'ячем, то її вивчення перетворюється на досить тривалий за часом і складний за змістом педагогічний процес. Ось чому для більш оптимального вирішення завдань футболістів техніко-тактичним діям з меншою витратою часу і зусиль на кожному з етапів, вирішальне значення має систематизація матеріалу, що вивчається, яка, у свою чергу, дає можливість визначити раціональну послідовність в їх навчанні і вдосконаленні.

Проблема підвищення рівня спортивної майстерності вітчизняних футболістів нерозривно пов'язана з постійним зростанням якості підготовки найближчого резерву. Ось чому вся побудова учбово-тренувального процесу в ДЮСШ повинна бути спрямована на підготовку висококваліфікованих футболістів, здатних поповнювати лави гравців в професійних командах. На сьогодні він будується на основі програмного матеріалу і існуючого режиму роботи спортивних шкіл. Проте, щоб успішно вирішувати ті завдання, що стоять перед школою, на думку багатьох авторів, слід програмувати учбово-тренувальний процес по таких критеріях, які забезпечили б, в першу чергу, різносторонність техніко-тактичної підготовленості юних футболістів на основі високого рівня розвитку їх фізичних здібностей.

Не менш важливо в підготовці юних спортсменів підвищення ефективності роботи над оволодінням технікою гри і над вдосконаленням навиків виконання широкого «асортименту» техніко-тактичних прийомів у варіативних умовах, наближених до ігрових.

Що існує відносно невисокий рівень техніко-тактичної підготовленості вітчизняних футболістів багато авторів пов'язують з проблемами в організації учбово-тренувального процесу в дитячому і юнацькому віці. Деякі це розглядають як наслідок невідповідності між об'ємами тренувальної і змагальної діяльності, які виконують юні футболісти в першому і в другому випадках. В даний час ця проблема є предметом для уважного вивчення і дослідження.

Існуюча нині традиційна методика навчання і підготовки футболістів заснована на давно відомому принципі «роби як я» на фоні виконання великих об'ємів фізичних навантажень.

Успішність процесу підготовки у вибраному виді спорту багато авторів пов'язують з своєчасним (адекватним віку) і перспективним (що випереджає) оволодінням основами раціональної техніки рухових дій вже на початкових етапах навчання. Як одного з основних чинників ефективності цього процесу більшість авторів виділяють оптимальну послідовність освоєння окремих елементів спортивної техніки.

Проведений аналіз доступної нам наукової і методичної літератури показує, що традиційно склалися в нашій країні, а також за кордоном методики підготовки мають достатньо однакові прийоми, які застосовуються в плані послідовності початкового навчання і вдосконалення, тому їх можна згрупувати за найбільш схожими ознаками в наступному порядку:

I. Групи початкової підготовки.

Навчання навичкам:

1) ударів по м'ячу внутрішньою стороною стопи;

2) ударів середньою частиною підйому;

3) навчання з жонглюванням м'яча різними способами.

II. Учбово-тренувальні групи.

1) навчання умінням поєднувати виконання окремих технічних дій різними способами.

2) навчання умінням взаємодіяти «в зв'язках», коли має місце суворо обумовлений порядок поєднання прийомів.

III. Групи спортивного вдосконалення.

1) навчання техніці контролю над м'ячем на обмеженому просторі;

2) навчання умінням контролю над м'ячем в процесі переміщень на обмеженому просторі і взаємодій з партнерами при суворо обумовленому порядку виконання поєднання прийомів.

Висновки. Практика і огляд літературних даних показує, що приведені методичні прийоми мають право на існування при навчанні і вдосконаленні технічних і тактичних дій, а їх різноманіття не слідує, очевидно, розглядати як негативний момент. Як один з можливих напрямів підвищення ефективності процесу початкової підготовки юних футболістів може розглядатися положення теорії поетапного формування рухових дій, яка дає можливість робити процес навчання більш керованим. Все сказане стосується також і техніко-тактичної підготовки футболістів, яка проводиться на всіх етапах навчання, а його побудова на завершальному етапі може бути ефективніше за рахунок вищого розвитку оперативно-тактичного мислення спортсменів.

Перспективи подальших досліджень. Визначити показники техніко- тактичних дій на полях стандартних та зменшених розмірів, з урахуванням вікових особливостей юних футболістів, а також розробити рекомендації для внесення коректівів у тренувальний процес юних футболістів для досягнення оптимальних результатів змагальної діяльності.

Література

1. Волков Л. Теория и методика детского и юношеского спорта. Киев : Олимпийская литература, 2002. –290 с.

2. Дулібський А. Моделювання тактичних дій у процесі підготовки юнацьких команд з футболу : посібник . Київ, 1988. 252 с.

3. Техніко-тактична підготовка юних футболістів / А. В. Дулібський, Й. Г. Фалес. Київ : ФФУ, 2001. 59 с.

4. Коваль С. С. Исследование взаимосвязи физических качеств и технико-тактических

действий юных футболистов 8–12 лет / С. С. Коваль // Слобожанський науково-спортивний вісник. 2009. № 2. С. 39–42.

5. Лисенчук Г. А. Управление подготовкой футболистов / Г. А. Лисенчук. Киев : Олимпийская литература, 2003. 271 с.

6. Шамардин В. Н. Моделирование подготовленности квалифицированных футболистов : учеб. пособие / В. Н. Шамардин. Днепропетровск : Пороги, 2002. 201 с.

7. Футбол. Навчальна программа для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності.-Київ, 2003., 105 с.

Reference

1. Volkov L. (2002).Theory and methods of children's and youth sports / L. Volkov. Kyiv: Olympic Literature, 290 p.

2. Dulibskyi A.(1988). Modeling of tactical actions in the process of training youth football teams: manual / A. Dulibskyi. Kyiv, 252 p.

3. Technical and tactical training of young football players. Fales. Kyiv: FFU, 2001. 59 p.

4. Koval S.S.(2009). Research on the relationship between physical qualities and technical-tactical qualities Actions of young football players 8–12 years old / S.S. Koval // Slobozhansky scientific and sports bulletin. No. 2. P. 39–42.

5. Lysenchuk G. A.(2003). Management of football training / G. A. Lysenchuk. Kyiv: Olympic Literature, 2003. 271 p.

6. Shamardyn V.N.(2002). Modeling of preparedness of qualified football players: учеб. Manual.Dnipropetrovsk: Porogy, 2002. 201 p.

7. Football. Educational program for children's and youth sports schools, specialized children's and youth schools of the Olympic reserve, schools of higher sports skills.Kyiv, 2003., 105 p.

DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.7(180).22
УДК 378:796.071.4

Марамуха Н.М.
аспірантка кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя
https://orcid.org/0000-0001-8966-3529

ПЕРСПЕКТИВНІ КОНЦЕПТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ДО НАДАННЯ ДОЛІКАРСЬКОЇ ДОПОМОГИ

У результаті екстракції змісту наукових статей виявлено, що автори єдині у думці про необхідність навчання студентів наданню першої допомоги. При цьому методи підготовки майбутніх фахівців до надання долікарської допомоги можна поділити на групи: теоретична підготовка – вивчення основ надання першої допомоги, основних правил безпеки та алгоритмів розпізнавання небезпечних ситуацій, тестування знань; практична підготовка – відпрацювання практичних навичок на манекенах та інших студентах під керівництвом викладачів; моделювання ситуацій – створення сценаріїв нещасних випадків та відпрацювання певних дій за цими сценаріями; наочні методи – використання відеоматеріалів та інших інструментів; інтерактивні методи – використання симуляційних тренажерів, комп'ютерних програм та застосунків; спілкування у компетентній професійній спільності – проведення онлайн та офлайн вебінарів, курсів і класів; методи підтримки – кураторство процесу навчання наданню першої допомоги. Доведено, що освітній процес курсів з надання першої допомоги для широких верств населення, відрізняється педагогічною доцільністю і технологічністю. Проте, в силу стислості часу, як правило, на таких курсах не приділяється достатньо часу теоретичному аспекту навчання.

Ключові слова: *підготовка, досвід, долікарська допомога, PRISMA, майбутні фахівці з фізичної культури та спорту.*

Maramukha Natalia Prospective concepts of training future specialists in physical culture and sports to provide pre-medical help. *As a result of extracting the content of scientific articles, it was found that the authors unanimously agree on the need to teach students first aid. The methods of preparing future specialists in physical education and sports for providing first aid can be divided into the following groups: theoretical preparation – studying the basics of first aid, basic safety rules and algorithms for recognizing dangerous situations, testing knowledge; practical preparation – practicing practical skills on mannequins and other students under the guidance of instructors; situational modeling – creating accident scenarios and practicing specific actions according to these scenarios; visual methods – using video materials and other tools; interactive methods – using simulation trainers, computer programs, and applications; communication within a competent professional community – conducting online and offline webinars, courses, and classes; support methods – tutoring the first aid training process by tutors or instructors. It has been proven that the educational process of first aid courses for the general public is characterized by pedagogical appropriateness and technological sophistication. However, due to the limited time, such courses usually do not allocate sufficient time to the theoretical aspect of training. An analysis of syllabi of disciplines related to the preparation of physical education and sports specialists for providing first aid in accidents and emergencies showed that the scope of such discipline's ranges from 3 to 5 credits. The content of these disciplines consists of theoretical and practical parts. Typically, the theoretical part describes the general principles of providing first aid; actions for tendon-muscle injuries, bone fractures, traumatic brain injuries, and closed spinal injuries, chest and*